

กฎหมายอาญา ม.๕๕ - ม.๑๐๖

อ.ประธาน จุฬารัตน์มนตรี

โครงสร้างความรับผิดทางอาญา

๑. การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ

- ๑.๑ การกระทำ
- ๑.๒ ครอบงำประกอบภายนอก
- ๑.๓ ครอบงำประกอบภายใน
- ๑.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

๒. ไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด (เช่น **Justification** (เหตุเหมาะสมที่สุด))

๓. ไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ (เช่น **Excuse** (เหตุไม่มีความผิดเพียงพอ))

(+ บันดาลโทษ, พยายาม, ชั่วช้า-กลับใจ, ตัวการ-ผู้ใช้-ผู้สนับสนุน)

๓. เหตุแทรกแซง (ทบท.เหตุที่เหมาะสม ไม่มีในตัวบท ผ่อนคลายความเข้มแข็งของผลโดยตรง)

- ต้องไม่ใช่กรณีรับโทษในบทหนักตามข้อ ๒.
- ถ้าเป็นกรณีรับโทษบทหนัก เช่น กรณี ๒๕๕ (ทำร้าย)---เหตุแทรกแซง---๒๕๗ (ทำร้ายสาหัส) ไม่ต้องใช้เหตุแทรกแซง รับผิดเมื่อเป็นผลธรรมดา ม.๖๓
- ตัวอย่างกรณีใช้เหตุแทรกแซง (ไม่ใช่บทหนัก) เช่น
 ๑. ๒๘๘+๘๐---เหตุแทรกแซง---๒๘๘
 ๒. ๒๕๕, ๓๕๑ (ทำร้าย)---เหตุแทรกแซง---๒๕๐ (ฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา)
 ๓. ๓๕๐ (ทำให้บาดเจ็บโดยประมาท)---เหตุแทรกแซง---๒๕๑ (ทำให้ตายโดยประมาท)
- ใช้เมื่อเกิดเหตุแทรกแซงขึ้น ถ้าไม่มีเหตุแทรกแซงก็ใช้ผลโดยตรงอย่างเดียว
- เหตุแทรกแซง คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังการกระทำความผิด + เป็นเหตุก่อให้เกิดผลบั่นปลายขึ้น (กรณีเป็น โรคโลหิตไหลไม่หยุด / กระหม่อมบางอยู่แล้ว จึงไม่ใช่เหตุแทรกแซง ไม่สามารถตัดความสัมพันธ์ฯ ได้ ใช้ผลโดยตรงเท่านั้น)

จำเลยรับผิดเมื่อเหตุแทรกแซงนั้น วิญญูชนคาดหมายได้ ตัวอย่างเช่น

- คาดหมายได้ (ต้องรับผิด) แพทย์รักษาไม่ดี / ผู้เสียหายไม่ยอมรักษา หรือรักษาไม่ดี / ฆ่าตัวตายจากการทนพิษบาดแผลไม่ไหว หรือทนทรมานไม่ไหว / พยาบาลประมาททำให้ติดเชื้อต่างๆ ไป
- คาดหมายไม่ได้ (ไม่ต้องรับผิด) ญาติยุติการรักษา / ฆ่าตัวตาย (ต้องไม่ใช่กรณีทนพิษบาดแผลไม่ไหว) / ติดเชื้อจากแพทย์ที่เป็นโรค (ไม่ได้ประมาท แต่เป็นเหตุตามธรรมชาติ)

ตัวอย่าง เหตุแทรกแซง (ส่วนคาดหมายได้หรือไม่ต้องดูเป็นเรื่องๆไป)

๑. เหตุแทรกแซงซึ่งเป็นเหตุการณ์ธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว / น้ำขึ้น

๒. เหตุแทรกแซงซึ่งเป็นการกระทำของตัวจำเลยในตอนแรก เช่น การอำพรางคดี คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๕๕/๒๕๑๘

๓. เหตุแทรกแซงซึ่งเป็นการกระทำของผู้เสียหาย

๓.๑ ผู้เสียหายก่อให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้นแก่ตนเองเพราะสัญชาตญาณที่จะหลีกเลี่ยงภัยอันตรายร้ายแรง ที่ผู้กระทำจะก่อให้เกิดขึ้นในตอนแรกโดยประมาท เช่น กระโดดลงจากรถที่ขับโดยประมาท ทำให้ตาย คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๓๖/๒๕๑๑ (คาดหมายได้)

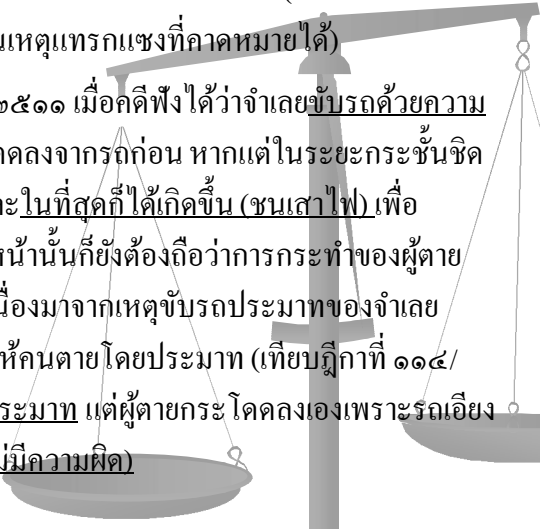
๓.๒ ผู้เสียหายก่อให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้นแก่ตนเองเพราะสัญชาตญาณที่จะหลีกเลี่ยงภัยอันตรายร้ายแรง ที่ผู้กระทำจะก่อให้เกิดขึ้นในตอนแรกโดยเจตนา เช่น ผู้เสียหายหลบหนีที่จำเลยปาดไล่แต่ไม่ถูก ทำให้ล้มได้รับบาดเจ็บ (การหลบ/ล้ม/บาดเจ็บ เป็นเหตุแทรกแซงจากผู้เสียหายที่คาดหมายได้ จำเลยต้องรับผิดชอบ) คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๕๕/๒๕๐๕

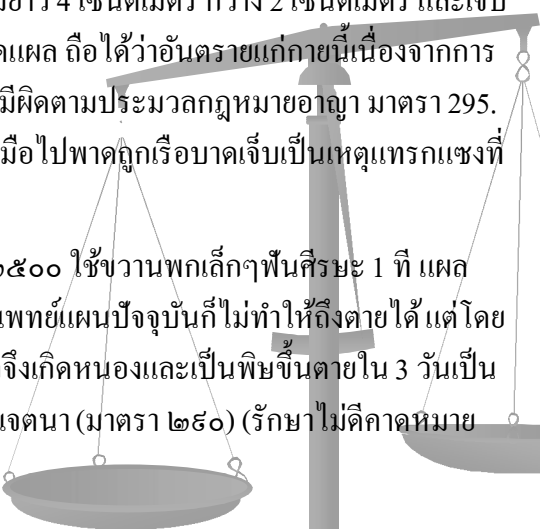
๓.๓ ผู้เสียหายฆ่าตัวตาย อันเนื่องมาจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรก (เป็นเหตุแทรกแซง ส่วนคาดหมายได้หรือไม่ต้องดูเป็นเรื่องๆไป) ตัวอย่างเช่น ก. ยิง ข. แต่ ค. ต้องการฆ่าตัวตายเข้ามารับกระสุน เป็นพลาด แต่เป็นเหตุแทรกแซงที่คาดหมายไม่ได้ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ ค. แต่ถ้า ค. เป็นบิดาของ ข. เข้ามารับกระสุนแทน เป็นเหตุแทรกแซงที่คาดหมายได้ ก. ต้องรับผิดชอบ ค.

๓.๔ ผู้เสียหายก่อให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้น โดยการไม่ยอมรักษาบาดแผล หรือรักษาไม่ดี (คาดหมายได้)

๔. เหตุแทรกแซงซึ่งเป็นการกระทำของบุคคลที่สาม เช่น แพทย์ผ่าตัดโดยประมาท หรือพยาบาลประมาททำให้ติดเชื้อ (คาดหมายได้) แต่การที่ญาติยุติการรักษาคาดหมายไม่ได้ ถ้าต่อมาตาย จำเลยผิดเพียงฐานพยายามฆ่า ก.

๖๕๕/๒๕๓๒

-
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๕๕/๒๕๑๘ จำเลยดี ถ. มีแผลเล็กน้อย แต่ ถ. สลบ จำเลยเข้าใจว่า ถ. ตาย จึงเอาผ้าขาวม้าของ ถ. ผูกคอ ถ. แขนงกับต้นไม้ เป็นเหตุให้ ถ. ตาย จำเลยมีความผิดตามมาตรา ๒๕๐ (ฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา) (การอำพรางคดีเป็นเหตุแทรกแซงที่ศาลหมายได้)
 - คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓๖/๒๕๑๑ เมื่อคดีฟังได้ว่าจำเลยขับรถด้วยความ ประมาท แม้ผู้ตายจะกระโดดลงจากรถก่อน หากแต่ในระยะกระชั้นชิด กับอันตรายที่จะเกิดขึ้นและในที่สุดก็ได้เกิดขึ้น (ชนเสาไฟ) เพื่อ หลีกเลี่ยงอันตรายเฉพาะหน้านั้นก็ยังต้องถือว่าการกระทำของผู้ตาย เป็นผลอันเกิดใกล้ชิดและเนื่องมาจากเหตุขับรถประมาทของจำเลย จำเลยจึงต้องรับผิดชอบทำให้คนตายโดยประมาท (เทียบฎีกาที่ ๑๑๔/๒๕๑๐ ถ้าจำเลยขับรถไม่ประมาท แต่ผู้ตายกระโดดลงเองเพราะรถเอียง เพราะตกหลุม จำเลยย่อมไม่มีความผิด)

-
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๕/๒๕๐๕ จำเลยเอาก้อนอิฐขว้างปาผู้เสียหาย ผู้เสียหายหลบ ก้อนอิฐไม่ถูกตัวผู้เสียหายแต่ผู้เสียหายเซไป มือจึงฟาดถูก ข้างเรือ ทำให้ปลายมือบวมยาว 4 เซนติเมตร กว้าง 2 เซนติเมตร และเจ็บ ที่บริเวณศีรษะ แต่ไม่มีบาดแผล ถือได้ว่าอันตรายแก่กายนี้เนื่องจากการ กระทำของจำเลย จำเลยจึงมีผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295. (การที่ผู้เสียหาย หลบ แล้วมือไปฟาดถูกเรือบาดเจ็บเป็นเหตุแทรกแซงที่ ศาลหมายได้)
 - คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๓๗/๒๕๐๐ ใช้ขวานพกเล็กๆฟันศีรษะ 1 ที แผล เล็กน้อย ถ้ารักษาตามวิชาแพทย์แผนปัจจุบันก็ไม่ทำให้ถึงตายได้แต่โดย เหตุที่ปล่อยแผลไว้สกปรกจึงเกิดหนองและเป็นพิษขึ้นตายใน 3 วันเป็น ความผิดฐานฆ่าคนโดยไม่เจตนา (มาตรา ๒๕๐) (รักษาไม่ดีศาลหมาย ได้)

- คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๕๕/๒๕๓๒ จำเลยใช้ของแข็งตีทำร้ายผู้ตายมีบาดแผลฟกช้ำดำเขียวทั่วร่างกายกับมีบาดแผลฉีกขาดที่ศีรษะ มีบาดแผลฉีกขาดที่หัวคิ้วซ้าย มีบาดแผลถลอกที่ขากรรไกรและข้อศอกซ้ายกระดูกขากรรไกรหัก กระดูกซี่โครงขวา ๒ ซี่ ฟังได้ว่าจำเลยทำร้ายผู้ตายโดยมีเจตนาฆ่า หลังจากที่ถูกทำร้ายแล้ว ได้มีการนำตัวผู้ตายไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล แพทย์ได้รักษาผู้ตายเบื้องต้น โดยให้น้ำเกลือใส่ท่อช่วยหายใจ ผ่าตัดใส่ท่อระบายลมในโพรงปอดข้างซ้าย เพราะมีลมรั่วออกมาจากทางเดินหายใจ แล้วใส่เครื่องช่วยหายใจให้ผู้ตายด้วย และแพทย์ผู้รักษามีความเห็นว่าการให้ผู้ตายรักษาตัวที่โรงพยาบาลต่อไปแล้ว โอกาสที่ผู้ตายจะมีชีวิตรอดมีมากกว่าผู้ตายจะถึงแก่ความตาย การที่ญาติผู้ตายกระทำให้การรักษาสิ้นสุดลงโดยการดึงเครื่องช่วยหายใจ และท่อช่วยหายใจออกแล้วพาผู้ตายกลับบ้าน และผู้ตายถึงแก่ความตายในคืนนั้น หาใช่เป็นผลจากการกระทำของจำเลยโดยตรงไม่ เพราะเมื่อผู้ตายอยู่ในความดูแลรักษาของแพทย์แล้ว ผู้ตายย่อมเป็นผู้อยู่ในสภาพที่มีโอกาสมีชีวิตอยู่รอดสูงการกระทำของจำเลยจึงมีความผิดเพียงฐานพยายามฆ่าผู้ตาย (ศาลหมายไม่ได้)

ข้อสังเกตเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

๑. ต้องครบองค์ประกอบภายนอก/ภายในก่อนจึงจะนำมาพิจารณา

เช่น กรณีประมาท ต้องดู ๑. ประมาทหรือไม่ ๒. เป็นผลโดยตรงหรือไม่ เช่น

๑.๑ ก. ขับรถด้วยความระมัดระวัง (ไม่ประมาท) ข. วิ่งตัดหน้ารถกระชั้นชิด ก. หลุดรถไม่ทันทับ ข. ตาย ดังนี้ ก. ไม่ประมาท ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ จึงไม่ต้องดูเรื่องผลโดยตรงอีก (ไม่ครบองค์ประกอบภายใน)

๑.๒ ก. ขับรถด้วยความเร็วเพราะเกิดเหตุฉุกเฉิน (มีเหตุการณ) ข. วิ่งตัดหน้ารถกระชั้นชิด ก. หลุดรถไม่ทันทับ ข. ตาย ดังนี้ ก. ไม่ประมาท ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ ไม่ต้องดูเรื่องผลโดยตรงอีก (ฎ.๑๐๔/๒๕๕๔) (ไม่ครบองค์ประกอบภายใน)

๑.๓ ก. ขับรถด้วยความเร็วด้วยความลึกลับ (ประมาท) ข. วิ่งตัดหน้ารถกระชั้นชิด ก. หลุดรถไม่ทันทับ ข. ตาย อย่างนี้ ก. ประมาท จึงต้องมาดูเรื่องผลโดยตรง หาก ก. ไม่ประมาท (ไม่ขับเร็ว) ผลก็ยังเกิดอยู่ดี (ขับช้าก็ทับอยู่ดี) แสดงว่าความตายของ ข. ไม่ใช่ผลโดยตรงจากการกระทำของ ก. ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ

๒. คำว่าผลโดยตรง แม้ผู้เสียหายจะมีส่วนผิดอยู่ด้วย จำเลยก็ผิดได้ ฎ.๒๒๑๐/๔๔

๓. นอกจากเรื่องเหตุแทรกแซงที่ตัดความสัมพันธ์ฯ ได้แล้ว การกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลที่สามก็ตัดความสัมพันธ์ฯ ได้ เช่น ก.กลั่นแกล้ง ข. เอาเหรียญปลอมไปซุกซ่อนในบ้าน ข. แล้วแจ้งตำรวจจับ ข. ก.ไม่ผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ เนื่องจากเป็นการจับโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย หรือ ก. จะยิง ข. ก. จึงยิง ก. ป้องกัน ข. แล้วพลาดไปถูกบุคคลที่ ค. ประสงค์จะป้องกันคือ ข.ตาย เช่นนี้ ก. ผู้ก่อภัยไม่ต้องรับผิดชอบในความตายของ ข. เพราะการกระทำของ ก. เป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย (ก.รับผิดชอบเพียงพยายามฆ่า ข. ถ้า ก. เล็งปืนแล้ว)

๔. ปกติผลธรรมดาใช้ในกรณีผลบั่นปลายเกิดขึ้นนอกเหนือเจตนาของผู้กระทำ ถ้าเจตนาฆ่าต่อมาตาย ไม่ต้องดูเรื่องผลธรรมดาแค่ผลโดยตรง ยกเว้น เจตนาทำร้ายร่างกายสาหัส ต่อมาสาหัสจริงๆ ต้องใช้ผลธรรมดาด้วย (เพราะเจตนาทำร้ายสาหัสไม่มีในประมวลกฎหมายอาญา) เช่น ก.ต้องการใช้ไม้แหลมตีม. ข. ให้บอด (สาหัส) แต่ไม่ถูก ก. ผิดเพียง ๒๕๕, ๘๐ ไม่ใช่ ๒๕๗, ๘๐

๕. ระวางกรณีเจตนาชิงทรัพย์ โดยมีเจตนาแทง แม้มีเจตนาแทงก็ต้องใช้ผลธรรมดาด้วย ฝิดมาตรา ๓๓๕ วรรคสาม (ชิงทรัพย์ทำให้บาดเจ็บ) เป็นผลธรรมดา (อ.จิตติใช้คำว่า ย่อมเป็นธรรมดาที่สุด)

๖. ม.๒๕๗ (ทำร้ายสาหัส) เป็นบทหนักของ ม.๒๕๕ (ทำร้าย) ใช้ผลธรรมดาไม่ต้องดูเรื่องเหตุแทรกแซง ตัวอย่างเช่น ก.ทำร้าย ข. (๒๕๕) ข.รักษาแผลไม่ดีต้องตัดแขนทิ้ง (สาหัส) ก. ผิด ม. ๒๕๗ เพราะการรักษาแผลไม่ดีทำให้ต้องตัดแขนเป็นผลธรรมดาตาม ม. ๖๓ (ไม่ต้องพิจารณาเรื่องเหตุแทรกแซง) กล่าวคือจะใช้เหตุแทรกแซงต้องไม่ใช่กรณี “ผลที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น” ตามมาตรา ๖๓ (ไม่ใช่บทหนัก)

๗. จำเลยสามคนร่วมกันทำร้ายผู้เสียหาย ม. ๒๕๕ (ม.๘๑ ตัวการร่วม) จำเลยที่ ๑ เพียงคนเดียวใช้มีดตัดกระดากกรีดใบหน้าผู้เสียหายเสียชีวิต (สาหัส) จำเลยที่ ๒ และ ๓ ต้องรับผิดชอบสาหัส ม. ๒๕๗ ด้วย แม้ไม่มีเจตนาร่วมกันให้สาหัส เพราะแม้จำเลยที่ ๑ ก็ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาในส่วนนี้ ฎ. ๓๑๓/๒๕๒๕

- คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๑๐/๒๕๔๔ แม้ข้อเท็จจริงจะฟังได้ว่าจุดที่จำเลยจอดรถและเกิดเหตุชนกันอยู่ในไหล่ทางด้านซ้ายของถนนในลักษณะที่ไม่ได้ขีดขวางการจราจรแล้วก็ตาม แต่การที่จำเลยจอดรถในเวลามีค่าน้ำมันไม่ได้เปิดไฟหรือใช้แสงสว่างตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อเป็นสัญญาณให้ผู้ขับขี่มองเห็นรถที่จอดอยู่ จนเป็นเหตุให้ผู้ตายขับรถจักรยานยนต์พุ่งเข้าชนท้ายรถคันที่จำเลยจอดทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย อันเป็นผลจากความประมาทของจำเลยไม่ว่าจะฟังว่าผู้ตายมีส่วนประมาทอยู่ด้วยก็ตามก็ต้องถือว่าเหตุที่ผู้ตายถึงแก่ความตายเกิดเพราะความประมาทของจำเลยด้วยจึงเป็นผลโดยตรงที่เกิดจากความประมาทของจำเลยทั้งเว้นการที่จำเลยต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น จำเลยจึงมีความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๑

- คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๓/๒๕๒๕ ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๓ เป็นเหตุที่ทำให้ผู้กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา ๒๕๕ ต้องรับโทษหนักขึ้นเพราะผลที่เกิดจากการกระทำโดยที่ผู้กระทำไม่จำต้องมีเจตนาต่อผลที่ทำให้ต้องรับโทษหนักขึ้น ตัวการที่ร่วมทำร้ายผู้อื่นแม้จะไม่มีเจตนาให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือมิได้เป็นผู้ลงมือกระทำให้เกิดผลขึ้นก็ต้องรับผิดชอบในผลนั้นด้วย ในระหว่างที่จำเลยทั้งสามรวมชกต่อยผู้เสียหายจำเลยที่ ๑ ใช้มีดคัตเตอร์กรีดใบหน้าผู้เสียหายเป็นแผลเสียหายมิดิตัว จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ต้องมีความผิดฐานเป็นตัวการร่วมทำร้ายจนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๓ (๔) ด้วย

๒. ไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด

ความยินยอม

เช่นกรณีคนไข้ยินยอมให้แพทย์ตัดขาเพื่อรักษาโรคเบาหวาน ความยินยอมเป็นกฎหมายยกเว้นความผิดของแพทย์ (แพทย์มีการกระทำครบองค์ประกอบภายนอกภายในครบถ้วนแล้วแต่ไม่ต้องรับผิดเพราะมีความยินยอมจากคนไข้ซึ่งเป็นกฎหมายยกเว้นความผิด)

-ความยินยอมไม่มีในตัวบท เกิดจากหลักกฎหมายทั่วไปโดยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๐๓/๒๕๐๘ รับรองไว้ (อ.จิตติ) “มีหลักกฎหมายทั่วไป...เป็นเหตุยกเว้นความผิดอาญา...ว่าความยินยอมอันบริสุทธิ์ของผู้เสียหายให้ผู้ใดกระทำการที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดนั้น ถ้าความยินยอมนั้น ไม่ขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดี และเมื่ออยู่จนถึงขณะกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดนั้นแล้ว ความยินยอมนั้นย่อมเป็นข้อยกเว้นมิให้กระทำการนั้นเป็นความผิดขึ้นได้” (ไม่ขัดม.๒ เพราะเป็นคุณ) (ไม่ใช่คำว่า “ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี” เพราะการยินยอมให้ตัดขาปกติจะขัดต่อความสงบฯ)

-ข้อสังเกต ความยินยอมส่วนใหญ่ทำให้ขาดองค์ประกอบภายนอก (โครงสร้างข้อ ๑.๒) ไม่ใช่กฎหมายยกเว้นความผิดตามโครงสร้างข้อ ๒ นี้ เช่น

๑. เจ้าของทรัพย์ยินยอมให้หยิบทรัพย์ไป ไม่เป็นการ “เอาไป” ตามมาตรา ๓๓๔ ขาดองค์ประกอบความผิด (ฎ.๑๓๓๖/๒๕๒๒, ๘๐๕/๒๕๖๘ (ญ))
๒. เจ้าหนี้ยินยอมให้ลูกหนี้ “โอน” ทรัพย์ของลูกหนี้ให้แก่ผู้อื่น ลูกหนี้ไม่ผิดฐานโกงเจ้าหนี้ (ฎ.๔๑๑/๒๕๐๘)
๓. เจ้าของบ้านยินยอมให้จำเลย “เข้าไปในบ้าน” การกระทำไม่เป็น “บุกรุก” (ฎ.๓๒/๒๕๓๖)
๔. เจ้าของทรัพย์ยินยอมให้ “เบียดบัง” ผู้เบียดบังไม่ผิดฐานลักขโมย
๕. เจ้าของทรัพย์ยินยอมให้ “ทำลาย” ผู้ทำลายไม่ผิดฐานทำให้เสียทรัพย์

๖. ผู้ถูกกักขังยินยอมให้หน่วยงานกักขัง ผู้กระทำไม่ผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง

๗. เจ้าของความลับยินยอมให้เปิดเผยความลับ การเปิดเผยไม่ผิดตามม. ๓๒๒, ๓๒๓, ๓๒๔ (ความผิดฐานเปิดเผยความลับ)

๘. โจทก์บอกข้อความและยินยอมให้จำเลยเขียนข้อความหมิ่นประมาท โจทก์ ฎ.๗๔๓/๒๕๖๔ วินิจฉัยว่า โจทก์จะฟ้องจำเลยว่าหมิ่นประมาทไม่ได้

๙. ผู้ถูกระงับการกระทำยินยอม การกระทำไม่เป็น “ข่มขืนกระทำชำเรา” ขาดองค์ประกอบภายนอกไม่มีการ “บุ้เหตุด้วยประการใดๆ” ตามม. ๒๗๖

๑๐. ผู้ถูกระงับการกระทำยินยอม การกระทำไม่เป็น “อนาจาร” ขาดองค์ประกอบภายนอกไม่มีการ “บุ้เหตุด้วยประการใดๆ” ตามม. ๒๗๘

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๗๖/๒๕๒๒ มารดาจำเลยซึ่งเป็นผู้ครอบครองประตูของกลาง ได้อนุญาตให้จำเลยนำบานประตูดังกล่าวไปติดตั้งที่บ้านหลังใหม่ของจำเลย แม้บานประตูดังกล่าวจะเป็นของผู้เสียหาย แต่เมื่อจำเลยเอาไปโดยความยินยอมอนุญาตของมารดาซึ่งเป็นผู้ครอบครองทรัพย์ จึงถือไม่ได้ว่าเป็นการเอาทรัพย์ไปจากการครอบครองของผู้อื่น อันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานลักทรัพย์ การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ตามฟ้อง
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๑๑/๒๕๐๘ จำเลยกู้เงิน โจทก์ ถึงกำหนดชำระ จำเลยไม่ชำระกลับขายเรือนของจำเลยให้แก่ชายเปลื้องแต่การขายโจทก์เป็นผู้ติดต่อบอกขายและรับชำระหนี้เป็นข้าวเปลือกแทนเงิน ดังนั้นจะถือว่าจำเลยได้โอนเรือนไปให้แก่ผู้อื่นเพื่อมิให้เจ้าหนี้ของตนได้รับชำระหนี้ตามมาตรา ๓๕๐ ไม่ได้

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 809/2568 (ประชุมใหญ่) การที่จำเลยดึงเอาสลากินแบ่งรัฐบาลที่ยังไม่ได้ตรวจไปจากมือของโจทก์ร่วมโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ต่อมาโจทก์ร่วมก็ยินยอมปล่อยให้จำเลยนำสลากินแบ่งรัฐบาลของโจทก์ร่วมไปตรวจได้โดยจำเลยไม่ได้หลบหนี พฤติการณ์การกระทำของจำเลยที่เอาสลากินแบ่งรัฐบาลของโจทก์ร่วมไปตรวจรางวัลให้แก่โจทก์ร่วมจึงเป็นเพียงการถือวิสาสะเท่านั้น ยังฟังไม่ได้ว่าเป็นการลักสลากินแบ่งรัฐบาลของโจทก์ร่วมไปโดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้าอันเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ในเวลากลางคืนหรือความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ตามที่โจทก์ฟ้องแต่อย่างใดก็ดี เมื่อจำเลยได้รับสลากินแบ่งรัฐบาลจากโจทก์ร่วมไปครอบครองแล้วจำเลยกลับเอาสลากินแบ่งรัฐบาลของโจทก์ร่วมไป เมื่อโจทก์ร่วมทวงถามก็ไม่ยอมคืน ให้แก่โจทก์ร่วมโดยปราศจากเหตุผลอันจะอ้างตามกฎหมายได้ การกระทำของจำเลยจึงเป็นการครอบครองสลากินแบ่งรัฐบาลของโจทก์ร่วมแล้วเบียดบังเอาเป็นของตนเองหรือนุคคลที่สามโดยทุจริต จึงเป็น ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ (ไม่ใช่ลักทรัพย์หรือวิ่งราว) ตาม ป.อ. มาตรา 352 วรรคหนึ่ง

นอกจาก “ความยินยอม” แล้วยังมีกฎหมายยกเว้นความผิดกรณีอื่นๆ อีก (โครงสร้างข้อ ๒) เช่น

- กฎหมายแพ่ง เช่น ข้อตกลงตามสัญญาเช่า ข้อตกลงฯ ให้ผู้ให้เช่าเช่า ครอบครองทรัพย์ที่เช่าโดยไม่เป็นความผิดฐานบุกรุก
- กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น การจับ การค้น เป็นการกระทำโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย ไม่เป็นความผิด
- ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ เรื่องป้องกัน ไม่เป็นความผิด

ป้องกัน ม.68

หลักเกณฑ์เรื่องป้องกัน (ป้องกันเป็นสิทธิตามกฎหมาย)

๑. มีภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย

๒. ภัยอันตรายนั้นใกล้จะถึง

๓. มีเจตนาพิเศษเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือผู้อื่น

๔. จะต้องไม่เกินขอบเขต

๔.๑ เกินสมควรแก่เหตุ (วิธีทางน้อยที่สุด และได้สัดส่วนกับภัยอันตราย)

๔.๒ เกินว่ากรณีจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน (ภัยยังอยู่ห่างไกล หรือผ่านพ้นไปแล้วแต่ต่อเนื่องอยู่)

๑. ภัยอันตราย

ภัยอันตราย ถ้ายังไม่มีภัยอันตราย ฎ.๑๓๐/๒๕๖๕ หรือภัยอันตรายสิ้นสุดไปแล้ว ฎ.๑๔๔๘/๒๕๖๓ อ้างป้องกันไม่ได้

ภัยอันตรายต่อชื่อเสียงเกียรติยศ ก็มีได้ ฎ.๓๗๘/๒๕๖๕ สามียิงชู้ และภริยาตาย ขณะร่วมประเวณี อ้างป้องกันได้ (ภริยาอิงหญิงชู้ก็เช่นเดียวกัน) ฎ.๓๕๘๑/๒๕๕๕ สามียิงชู้ และภริยาตาย ขณะนอนหนุนคอกและกอดจูบกันโดยไม่มีการร่วมประเวณี ถือว่ายังไม่เกิดภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย อ้างป้องกันไม่ได้ แต่ อ้างบันดาลโทสะได้ (ภริยาทำร้ายหญิงชู้ก็เช่นเดียวกัน ฎ.๓๘๖๑/๒๕๕๓ อ้างได้แค่บันดาลโทสะ ถ้ามีได้กำลังร่วมประเวณี)

ผู้ก่อภัยอันตรายมี “อำนาจทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย” ผู้รับภัยอันตรายอ้างป้องกันไม่ได้ ฎ.๔๒๕-๔๓๐/๒๕๐๕ พระภิกษุบังคับเอาเมล็ดจากศิษย์ ใช้ไม้ดี ศิษย์แทง อ้างป้องกันหรือบันดาลโทสะไม่ได้ (มีอำนาจตามจารีตประเพณี)

ราษฎรจับคนร้ายกระทำผิดซึ่งหน้า (ตามป.วิอาญา. ๗๕) คนร้าย อ้างป้องกันไม่ได้

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๐/๒๕๖๕ ผู้ตายพูดว่าจะฆ่าจำเลยมาเป็นเวลา ๒ ถึง ๓ ปีแล้ว แต่ไม่เคยนำอาวุธปืนไปจ่อหรือเล็งจำเลย ขณะจำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย ผู้ตายอยู่ในอาการมีนเมาสุราและหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย การที่จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย เป็นเรื่องที่จำเลยคิดเอาเองว่าหากผู้ตายตื่นขึ้นมาผู้ตายจะต้องฆ่าจำเลยกับบุตร ทั้งที่ยังไม่มีพฤติการณ์ใดที่จะสื่อว่า ผู้ตายจะใช้อาวุธปืนยิงจำเลยกับบุตร ถือว่ายังไม่มียกยันตรายที่จำเลยจะต้องป้องกัน การกระทำของจำเลยไม่เป็นการป้องกันเกินกว่ากรณีจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน
- ฎีกาเรื่องถัดไปเป็นเรื่องยกยันตรายสิ้นสุดไปแล้วก็อ้างป้องกันไม่ได้เช่นกัน คือ
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๔๘/๒๕๖๓ หลังจากจำเลยที่ ๑ ถูกผู้ตายตีล้มลงแล้ว จำเลยที่ ๑ ลูกขึ้นเข้าไปดึงผู้ตายออกมาจากรถแล้วร่วมกับจำเลยที่ ๑ และที่ ๔ ทำร้ายผู้ตายโดยไม่ปรากฏว่ามียกยันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายจากผู้ตายอีก ที่จำเลยที่ ๑ อ้างว่า ผู้ตายจะถอยรถมาทับก็ปรากฏว่ามีรถยนต์จอดขวางอยู่ ผู้ตายไม่สามารถถอยรถมาทับจำเลยที่ ๑ จึงไม่มียกยันตรายที่ใกล้จะถึงอีกต่อไป ดังนั้น จำเลยที่ ๑ ทำร้ายผู้ตายไม่เป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

- บิดาลงโทษบุตรผู้เยาว์ตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนเป็นการใช้อำนาจของบิดาต่อบุตรตาม ป.พ.พ. บุตรไม่มีสิทธิโต้ตอบบิดาโดยอ้างป้องกัน
- ผู้ถูกจับจะทำร้ายตำรวจผู้จับ (วิอาญา ม.๗๘) โดยอ้างป้องกันไม่ได้ แต่ถ้าตำรวจใช้อำนาจเกินขอบเขต อ้างป้องกันได้ ฎ. ๖๕๘/๒๕๑๖ ตำรวจจับโดยใช้ปืนตีสรีระจำเลยโดยแรงจนล้มขณะ ตำรวจอื่นเข้ารวมทำร้ายจำเลยด้วยรุนแรงเกินไป เป็นการจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยใช้มีดขนาดเล็กแทงตำรวจ ๒ แห่งที่ไหล่และที่ท้อง อ้างป้องกันได้
- ตำรวจไล่ติดตามโดยใช้ปืนยิงขู่ไม่มีเจตนาฆ่า คนร้ายยังตำรวจโดยอ้างป้องกันไม่ได้ แต่ถ้าตำรวจยิงโดยมีเจตนาฆ่า คนร้ายอ้างป้องกันได้
- กรณีตำรวจจับกุมโดยมีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิด แม้ผู้ถูกจับไม่ได้กระทำความผิด อ้างป้องกันไม่ได้ เพราะจับโดยอำนาจตามกฎหมาย

-หากมีกฎหมายยกเว้นความผิดจะไม่ใช้กันตรายที่เกิดจากการประทุษร้าย อันละเมิดต่อกฎหมาย การตอบโต้กลับอ้างป้องกันไม่ได้ ก. จะยิง ข. ข.ยิง ก. ป้องกัน (ยกเว้นความผิด) ก. จะป้องกันกลับไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ควรระวังว่า หาก ข. ป้องกันโดยสำคัญผิด เช่น ก. ใช้ปืน ไม่มี กระสุนเล็งไปที่ ข. ข. ป้องกันโดยสำคัญผิด (ยกเว้นความผิด) ก. ป้องกัน กลับได้ แม้กฎหมายจะยกเว้นความผิด (อ้างม.๖๒ ได้)

-เช่นเดียวกับกรณีตำรวจจับกุมโดยไม่มีอำนาจ แต่สำคัญผิดว่ามีอำนาจ (อ้าง ม.๖๒ ได้) ผู้ถูกจับอ้างป้องกันกลับได้ เช่นมีหมายจับ ก. เข้าใจว่า ข. เป็น ก. อย่างนี้ จับ ข. ข. ป้องกันได้แม้ตำรวจจะมีกฎหมายยกเว้นความผิดก็ตาม

-การกระทำของเด็กอายุไม่เกิน ๑๒ ปี คนวิกลจริต หรือผู้กระทำโดยจำเป็น มีเพียงกฎหมายยกเว้นโทษ ผู้ถูกกระทำอ้างป้องกันได้

“อันละเมิดต่อกฎหมาย”

-การละเมิดต่อกฎหมาย อาจเป็นกฎหมายแพ่ง หรือกฎหมายอาญาก็ได้ เช่น การเป็นฐูเป็นการละเมิดกฎหมายแพ่ง

-การยิงของผู้ก่อภัยซึ่งกำลัง ละเมอ เช่น ก. ละเมอจะยิง ข. ข.รู้ว่า ก.ละเมอ ข. ยิง ก. อ้างป้องกัน ไม่ได้เพราะไม่มีการละเมิดต่อกฎหมาย (ไม่มีการกระทำ) แต่ ข.อ้างจำเป็นตามมาตรา ๖๗ (๒) ได้

-ถ้า ข. ไม่รู้ว่า ก. ละเมอ ข.อ้างป้องกันโดยสำคัญผิดได้ (มาตรา ๖๒)

-ข้อสังเกตกรณี “การค้า” คำหยาบคายเป็นเพียงคำพูดไม่สมควร อาจช่วยให้ จำเลยรู้สึกเจ็บแค้นและโมโหเท่านั้น หาได้เป็นภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการ ประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายไม่ อ้างป้องกันไม่ได้ ฎ.๔๘๓-๔๘๔/ ๒๕๕๐ (ส่วนจะอ้างบันดาลโทสะได้ จะต้องเป็นคำคำที่รุนแรงมากๆ เช่น โสเภณี หรือกระหรี)

■ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๘๓-๔๘๔/๒๕๕๐ ก่อนเกิดเหตุจำเลยนั่งอยู่คนละโต๊ะกับผู้ตาย จำเลยเป็นฝ่ายเดินมาหาผู้ตายและถามผู้ตายถึงสาเหตุที่ห้ามจำเลยเข้าไปในร้านอาหารแห่งหนึ่ง จากนั้นจำเลยกับผู้ตายก็ได้เถียงกัน จนจำเลยตำรวจ ส. ต้องลุกขึ้นมานั่งร่วมโต๊ะกับผู้ตายและห้ามปรามไม่ให้จำเลยกับผู้ตายได้เถียงกัน จำเลยจึงออกจากร้านเนื่องจากจำเลยตำรวจ ส. ร้องขอ หลังจากนั้นประมาณ ๕ นาที จำเลยกลับมาใหม่และใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย และเล็งอาวุธปืนมายังจำเลยเอก ข. จนจำเลยตำรวจ ส. ต้องเข้าไปแย่งอาวุธปืนจากจำเลย พฤติการณ์ของจำเลยแสดงว่าจำเลยยิงผู้ตายเนื่องจากจำเลยกับผู้ตายได้เถียงกันอย่างรุนแรงและจำเลยยังโกรธแค้นอยู่ แม้จะได้ความว่าเมื่อจำเลยเดินออกจากร้านไปจำเลยตำรวจ ส. จะต่อว่าผู้ตายว่าเป็นผู้ใหญ่ไม่น่าใช้คำหยาบ และผู้ตายพูดว่า “พี๊ดไปแล้ว” ก็ตาม คำหยาบดังกล่าวก็เป็นเพียงคำพูดที่ไม่สมควรอาจช่วยให้จำเลยรู้สึกเจ็บแค้นและโมโหเท่านั้น หาได้เป็นภยันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึง อันจะเป็นเหตุให้จำเลยจำต้องกระทำเพื่อป้องกันตัวไม่

ผู้อ้างป้องกัน ต้องมีส่วนผิดในการก่อให้เกิดภยันตราย

(ฎ. ๑๖๖๕/๒๕๔๓ ผู้ป้องกันต้องถูกกระทำฝ่ายเดียว) กรณีต่อไปนี้หมดสิทธิอ้างป้องกัน (และหมดสิทธิอ้างจำเป็นและบันดาลโทษด้วย)

๑. ผู้ที่ก่อภัยขึ้นในตอนแรก ฎ. ๒๑๕๔/๒๕๑๕ ฎ. ๕๖๕/๒๕๖๓

๒. ผู้ที่สมัครใจวิวาทต่อสู้กัน (บุคคลที่สามจะอ้างป้องกันแทนคู่วิวาทก็ไม่ได้ แต่หากไม่รู้ว่ามีการวิวาท อ้างป้องกันโดยสำคัญผิดได้) อย่างไรก็ตาม คู่วิวาทป้องกันบุคคลภายนอกได้ เช่น ก. กับ ข. วิวาทกัน ข. จะแทง ก. ก. ป้องกัน ก. ได้

๒.๑ เพียงโต้เถียงด้วยวาจา ยังไม่ถือว่าสมัครใจวิวาท

๒.๒ ทำทาบให้มีการต่อสู้ด้วยกำลังกาย เป็นสมัครใจวิวาท

๒.๓ วิวาทเข้าต่อสู้กัน และออกจากบ้านไปตามคำท้า เป็นสมัครใจวิวาท

-แต่หากการวิวาทขาดตอนไปแล้ว สิทธิป้องกันกลับคืนมา ฎ. ๒๕๒๐/๒๕

๓. ผู้ที่ยินยอมให้ผู้อื่นกระทำต่อตนเองโดยสมัครใจ เช่น ยินยอมแล้วต่อมาเกิดความกลัว อ้างป้องกันไม่ได้

๔. ผู้ที่ยั่วให้ผู้อื่น โกรธ หรือกลัว เช่น การค้าผู้อื่นก่อน ฎ.๗๘-๗๙/๒๕๓๒ จำเลยเป็นฝ่ายก่อเหตุค่าโจทก์ก่อน เมื่อโจทก์จะเข้ามาทำร้าย จำเลยจึงได้ทำร้ายโจทก์นั้น ไม่เป็นป้องกัน (คนค่าจะอ้างป้องกัน ไม่ใช่คนถูกค่าอ้าง)

๕. ผู้ก่อเหตุขึ้นก่อน จนอีกฝ่ายป้องกันกลับมา แม้ป้องกันเกินขอบเขต (เหตุลดโทษ) ผู้ก่อเหตุก็ป้องกันกลับไม่ได้ เช่น ใช้ไม้ตี อีกฝ่ายป้องกันโดยใช้ปืน ผู้ก่อเหตุป้องกันกลับไม่ได้ แต่หากการป้องกันกลับเกินขอบเขตคาดหมาย ไม่ได้สิทธิป้องกันกลับคืนมา เช่น ทำลายทรัพย์สินเล็กน้อย กลับใช้ปืนยิงป้องกันทรัพย์ ผู้ก่อเหตุมีสิทธิป้องกัน

๖. ถ้าวิวาท แล้วมีบุคคลที่ ๓ เข้ามาช่วย จะอ้างป้องกันต่อบุคคลที่ ๓ ได้หรือไม่ มี ๒ ความเห็น ได้เพราะไม่ได้วิวาทกับบุคคลที่ ๓ / ไม่ได้เพราะก่อภัย

■ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๖๕/๒๕๔๓ การที่จำเลยโกรธ โจทก์ร่วมที่ไม่ยอมลงชื่อรับหนังสือจากจำเลยและค่าโจทก์ร่วมว่า “ไอ้ลูกหมา” พร้อมกับผลักโต๊ะไล่ แล้วเข้ากอดปล้ำต่อสู้กัน ถือว่าจำเลยเป็นผู้ก่อเหตุกับสมัครใจทะเลาะวิวาท จึงไม่อาจอ้างว่ากระทำไปเพื่อป้องกันเพราะการป้องกันโดยชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ ต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำถูกกระทำฝ่ายเดียวก่อนจึงได้กระทำไปเพื่อป้องกันสิทธิของตนเอง

■ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๕๔/๒๕๑๙ จำเลยกับพวกอีกหนึ่งคนเข้ามาถูกรุมชกต่อยผู้เสียหายกับพวกที่ได้ถูกรื้อแล้วออกวิ่งหนี ผู้เสียหายกับพวกไล่ตามไป จำเลยใช้ปืนยิงผู้เสียหาย การกระทำของจำเลยไม่เป็นการป้องกัน เพราะจำเลยกับพวกเป็นฝ่ายก่อเรื่องก่อน การที่ผู้เสียหายกับพวกไล่ตามจำเลยไป แล้วจำเลยยิงผู้เสียหาย เป็นเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องจากการกระทำผิดครั้งแรกของจำเลยกับพวกยังไม่ขาดตอน

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๕/๒๕๖๓ จำเลยป็นเข้าไปในบ้านที่เกิดเหตุในเวลา กลางคืน ซึ่งมีเพียงผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงอายุ ๘๐ ปีกับหลานผู้เสียหาย พักอาศัยอยู่ โดยพกพาอาวุธปืนซึ่งเป็นอาวุธร้ายแรงโดยสภาพติดตัวไป ด้วย ถือว่าจำเลยเป็นผู้ก่อภัยขึ้นก่อน จำเลยย่อมไม่อาจอ้างได้ว่าการที่ จำเลยใช้อาวุธปืนยิงสวนกับผู้เสียหายเป็นการกระทำโดยป้องกันโดย ชอบด้วยกฎหมายหรือบันดลโทษได้ การที่จำเลยพยายามฆ่าผู้เสียหาย ไม่ใช่เป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ และไม่ใชการบันดลโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๒

- หากการวิวาทนั้นจบลง และขาดตอนไปแล้ว สิทธิในการป้องกันกลับคืน มา ตัวอย่างเช่น
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๒๐/๒๕๒๕ จำเลยกับผู้ตายวิวาทชกต่อยกัน ล. มา ห้ามจำเลยจึงหยุดวิวาทกับผู้ตาย ต่อมาประมาณ ๒ นาทีผู้ตายวิ่งไปเอา ไม้ไล่ตีจำเลยอีก จำเลยวิ่งหนีขึ้นไปบนกุฎิสามชั้น แสดงว่าจำเลยไม่มี เจตนาที่จะวิวาทกับผู้ตายอีกแล้ว ผู้ตายวิ่งไล่ตามขึ้นไปทำร้ายจำเลยบน กุฎิ ไม่เป็นการกระทำที่ต่อเนื่องกับการวิวาทครั้งแรก ถือว่าผู้ตายเป็นผู้ ก่อเหตุขึ้นใหม่ จำเลยแทงผู้ตายเพียงครั้งเดียวด้วยมีคปอกผลไม้ที่เหน็บ อยู่ที่ฝ่าห้องจำเลยไม่มีโอกาสไตร่ตรองว่าจะถูกอวัยวะสำคัญหรือไม่ การ กระทำของจำเลยเป็นการป้องกันพอสมควรแก่เหตุ

๒. ภัยอันตรายนั้น ใกล้จะถึง (ไม่จำเป็นต้องถึงขั้นลงมือ)

ฎ.๔๐๘๓/๒๕๖๒ ยิงปืนขึ้นฟ้า๑ นัด ยังไม่ใกล้จะถึง ไม่มีสิทธิป้องกัน

ฎ.๒๒๘๕/๒๕๒๘ ชักปืนออกจากเอว มีภัยอันตรายใกล้จะถึงแล้ว

-การป้องกันสามารถกระทำได้ตั้งแต่ ภัยอันตรายใกล้จะถึง และก่อน
ภัยอันตรายนั้นจะสิ้นสุดลง

ฎ.๘๓๔๕/๒๕๔๔ แม้อยู่มีจากผู้ก่อภัยได้แล้ว แต่ยังมีโอกาสที่ผู้ก่อภัยจะ
แย่งคืนได้ ถือว่าภัยอันตรายนั้นยังไม่สิ้นสุดลงแห่งผู้ก่อภัยตาย อ้างป้องกัน
ได้ (ผู้ก่อภัยตัวใหญ่กว่า และจำเลยพิการไล่ฆ่าเทียม)

-ความผิดฐานลักทรัพย์ความผิดสำเร็จเมื่อทรัพย์เคลื่อนที่ แต่ภัยแห่งการพา
ทรัพย์นั้น ไปยังมีอยู่ตลอดเวลาที่พาทรัพย์หนีไป อ้างป้องกันขณะพาทรัพย์
หนีได้ (ฎ.๑๒๕/๒๕๔๑) แต่ถ้าคนร้ายทิ้งทรัพย์แล้ว หมดสิทธิป้องกัน (ฎ.
๑๒๕๐/๒๕๐๒(ญ))

-ก. ขับรถโดยประมาทใกล้จะชน ข. (ยังไม่มีความคิด) ข.ยิงยางรถ ก. อ้าง
ป้องกันได้ ท่านอาจารย์เกียรติฯ เคยกล่าวไว้ว่า “ถ้าต้องรอให้เป็น
ความผิด จะเรียกว่าป้องกันได้อย่างไร” เช่นเดียวกับการชักปืนออกจากเอว
ก็ป้องกันได้แล้ว (ภัยอันตรายใกล้จะถึงแล้ว แม้อยู่ยังไม่ลงมือ)

-หนีได้ไม่หนี ไม่หมดสิทธิป้องกัน (ฎ.๑๖๕/๒๕๐๔)

-การป้องกันล่วงหน้าสามารถทำได้แต่สามารถอ้างป้องกันได้กับคนร้าย
เท่านั้น ไม่สามารถอ้างป้องกันกับคนดีได้ (ฎ.๓๒/๒๕๑๐ ฎ.๑๕๒๓/
๒๕๑๕) และการป้องกันล่วงหน้า ไม่สามารถมีการป้องกันโดยสำคัญผิด

-การป้องกันล่วงหน้า ถ้าทรัพย์มูลค่าไม่มาก อาจเป็นการป้องกันเกินสมควร
แก่เหตุตามมาตรา ๖๕ (ฎ.๖๔๕๐/๒๕๔๘ ปลดออกกระแสน้ำไฟฟ้าเข้าเส้นลวด
ป้องกันคนลักปลากัด)

-ป้องกันโดยสำคัญผิดมีได้ แต่ถ้าสำคัญผิดโดยประมาทต้องรับผิดฐาน
ประมาท(ม.๖๒ว.๒)เช่นป้องกันโดยสำคัญผิดยิงตาย ถ้าประมาทผิดม. ๒๕๑

๓. มีเจตนาพิเศษเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือผู้อื่น

- ฎ. ๕๖/๒๕๒๕ จะอ้างป้องกันได้จะต้องกระทำโดยเจตนา (ประสงค์ต่อผล
เล็งเห็นผล หรือเจตนาโดยผลของกฎหมาย) ประมาณอ้างป้องกันไม่ได้

- ผู้ป้องกันจะต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อป้องกันสิทธิด้วย หากปล่อยกระแสไฟฟ้าไป
ตามเส้นลวดเพื่อป้องกันหนู (ไม่ใช่การป้องกันสิทธิ) แต่ไปถูกโจรตาย ดังนี้ ผู้
ปล่อยกระแสไฟฟ้าต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๒๕๐ หรือ ๒๕๑ แล้วแต่แนวฎีกา อ้าง
ป้องกันไม่ได้เพราะไม่มีเจตนาพิเศษเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือผู้อื่น

- การป้องกันจะต้องกระทำต่อตัวผู้ก่อภัย หากกระทำต่อบุคคลที่สามต้องอ้าง
จำเป็น

- กระทำต่อตัวผู้ก่อภัย รวมถึงกระทำต่อทรัพย์สินที่ผู้ก่อภัยใช้เป็นเครื่องมือในการ
กระทำความผิดด้วย แม้ทรัพย์สินนั้นจะไม่ใช่ทรัพย์สินของผู้ก่อภัย และหากเป็นการ
กระทำต่อทรัพย์สินของผู้ก่อภัยต้องอ้างป้องกัน แม้ทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวกับการกระทำ
ความผิดเลยก็ตาม (รวมถึงทำต่อผู้ที่ไม่มีการกระทำที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือด้วย)

- หากกระทำต่อผู้ก่อภัยอ้างป้องกันได้แล้ว หากพลาดไปถูกบุคคลที่สามก็
อ้างป้องกันได้เช่นกัน แม้ไม่ใช่ผู้ก่อภัย (เจตนาพิเศษเพื่อป้องกันสิทธิโอน
ไปด้วย) (ฎ. ๒๐๕/๒๕๑๖) แต่ถ้าพลาดโดยประมาณต้องรับผิดชอบประมาณ
เพราะป้องกันอ้างได้เฉพาะความผิดที่กระทำโดยเจตนา (รวมถึงพลาดไปถูก
บุคคลที่ประสงค์จะป้องกันด้วย) (ดูเทียบเคียงกับเรื่องสำคัญผิดโดย
ประมาณ)

๔. การป้องกันจะต้องไม่เกินขอบเขต มาตรา ๖๕

๔.๑ เกินสมควรแก่เหตุ (วิธีทางน้อยที่สุด และ ได้สัดส่วนกับ
ภัยอันตราย)

๔.๒ เกินว่ากรณีจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน (ภัยยังอยู่ห่างไกล หรือ
ภัยผ่านพ้นไปแล้วแต่ยังต่อเนื่องอยู่)

๔.๑ เกินสมควรแก่เหตุ

-ไม่เกิดวิธีทางน้อยที่สุด ฎ.๕๕๕/๒๕๓๐ ผู้ก่อภัย บุกรุกเข้าไป นุศคร่า บุตรสาวของจำเลยถึงในบ้าน ไม่มีทางเลือกที่จะป้องกันด้วยวิธีการอื่น การใช้ปืนยังเป็นวิธีทางน้อยที่สุด ไม่เกินสมควรแก่เหตุ (และไม่เกินสัดส่วนด้วย) เทียบเคียง ฎ.๒๕๔/๒๕๐๐ จูงควายไปไม่มีอาวุธ ใช้ปืนยิง ไม่เกินวิธีทางน้อยที่สุด แต่เกินสัดส่วน เกินสมควรแก่เหตุ)

-เกินวิธีทางน้อยที่สุด ฎ.๔๕๐๐/๒๕๓๑ ผู้ก่อภัย เตะต๋อยและใช้ขวาดตีจำเลยก่อน จำเลยจึงใช้ขวาดตีผู้ตายถึงแก่ความตาย (ไม่เกินสัดส่วน) แต่ปรากฏว่าผู้ตายเมาสุรา และมีอายุมาก จำเลยอาจป้องกันโดยไม่จำเป็นต้องรุนแรงให้ถึงกับตายได้ เป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ (เกินวิธีทางน้อยที่สุด)

-เกินสัดส่วน ไม่---ปืน เกินสัดส่วน ฎ.๘๗๓/๒๕๒๑ (ไม่มีอาวุธ---มีด เกิน)

-ไม่เกินสัดส่วน ไม่---มีด ไม่เกิน /มีด---ปืนคู่เป็นกรณีๆ/ผู้ก่อภัย ๒ คนใช้มีดรวมทำร้ายจำเลยใช้ปืน ๑ นัดแต่พลาด ไม่เกินสัดส่วน ฎ.๕๔๕๕/๒๕๖๔ (คูฎีกา)

-ป้องกันเกินสมควรแก่เหตุโดยสำคัญผิดก็มีได้ (ลดโทษอหังม. ๖๒) ฎ.๕๒๕๕/๒๕๖๒

- คำพิพากษาคูฎีกาที่ ๕๔๕๕/๒๕๖๔ จำเลยใช้อาวุธปืนยิงไป ๑ นัด ในขณะที่ถูกผู้เสียหายที่ ๑ และที่ ๒ ใช้มีดรวมทำร้าย จำเลยมีความประสงค์ที่จะยับยั้งมิให้ผู้เสียหายที่ ๑ และที่ ๒ ใช้มีดรวมฟันทำร้ายจำเลยอีก การกระทำของจำเลยจึงเป็นการเป็นการป้องกันพอสมควรโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่มีความผิดฐานพยายามผู้อื่นและฐานยิงปืนซึ่งใช้ดินระเบิดโดยใช้เหตุในเมือง หมู่บ้านหรือที่ชุมนุมชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ แม้ลูกกระสุนที่จำเลยยิงจะพลาดไปถูกผู้เสียหายที่ ๓ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๐ การกระทำของจำเลยก็ไม่เป็นความผิด เพราะเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๕๕/๒๕๖๒ จำเลยและ ว. ออกไปชมดูเหตุการณ์โดยนำอาวุธปืนติดตัวไปด้วย เพราะเข้าใจว่าอาจถูกผู้เสียหายกับพวกทำร้ายหาใช่เป็นการเตรียมอาวุธปืนผู้สมัครใจทะเลาะวิวาทกับพวกผู้เสียหาย การที่ผู้เสียหายกับพวกขว้างปาขวดสุราและไม้เข้าไปยังบริเวณที่จำเลยและ ว. หลบซ่อนอยู่โดยจำเลยและ ว. มิได้ก่อเหตุขึ้นก่อน ย่อมเป็นเหตุทำให้จำเลยสำคัญคิดว่าผู้เสียหายกับพวกซึ่งมีจำนวนมากกว่ามีเจตนาประทุษร้ายจำเลยและ ว. อันเป็นอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง จำเลยจึงมีสิทธิกระทำการป้องกันเพื่อให้พ้นจากอันตรายดังกล่าว แต่ไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายกับพวกมีอาวุธร้ายแรงอื่นใดอีก การที่จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้เสียหายกับพวกย่อมไม่ได้สัดส่วนกับการป้องกันตัวของจำเลย การกระทำของจำเลยจึงเป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุโดยสำคัญผิด เมื่อกระสุนปืนที่จำเลยยิงถูกผู้เสียหายเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บเป็นอันตรายสาหัส จำเลยมีความผิดฐานร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่นอันเป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุโดยสำคัญผิด

ข้อสังเกตเกี่ยวกับ “สัดส่วน” ในการป้องกัน

๑. กรณีผลบั่นปลายของการป้องกันเกิดขึ้นนอกเหนือเจตนาของผู้ป้องกัน เช่น ม. ๒๕๐ (ตาย) หรือ ม.๒๕๑ (สาหัส) ไม่ต้องนำมาพิจารณาเรื่องสัดส่วน

ฎ.๑๖๔๖/๒๕๑๔ ผู้ก่อภัยเมาสุราทำท่าจะชกจำเลย จำเลยจึงชกผู้ตาย ๑ ที ผู้ก่อภัยล้มสลบ ต่อมาตาย เป็นป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย (พอสมควรแก่เหตุไม่นำความตายมาพิจารณา) ในทางกลับกัน ถ้าใช้ปืนยิงแต่ไม่ตาย ต้องเอาเจตนาฆ่า (ป็น) มาพิจารณาเรื่องสัดส่วนด้วย

๒. ทำร้ายร่างกายผู้ลักทรัพย์เพื่อเอาทรัพย์สิน พอสมควรแก่เหตุ ฎ.๖๔๕๐/๒๕๔๘ แต่ถ้าเจตนาทำร้ายสาหัส เกินสมควรแก่เหตุ ฎ.๗๒๕/๒๕๔๑ เจตนาแทงผู้ลักทรัพย์ให้สาหัส (แม้เจตนาทำร้ายสาหัสไม่มีในกฎหมายอาญา) ฎ.๔๐๕/๒๕๔๐ ใช้ปืนยิงผู้ลักทรัพย์โดยมีเจตนาฆ่า เกินสมควรแก่เหตุ แต่ถ้ายิงผู้ลักทรัพย์ตายโดยมีพฤติการณ์และในเวลาเชื่อว่ามีอาวุธ (แม้ความจริงไม่มีอาวุธ) พอสมควรแก่เหตุ ฎ.๗๒๕/๒๕๐๘

๔.๒ เกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน

๑. ภัยยังอยู่ห่างไกล เพียงแต่ยังห่างไกล มิใช่ภัยยังไม่เกิดเลย ถ้ายังไม่มีภัยเลยอ้างป้องกันไม่ได้ ฎ.๓๕๘๓/๒๕๔๓ ผู้ก่อภัยจะใช้อาวุธมีดทำร้ายจำเลย (มีภัยแล้ว) แต่ไม่ปรากฏชัดว่าได้ลงมือแทงแล้ว (ภัยห่าง) จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ก่อภัยตาย เป็นป้องกันเกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน (กรณีนี้ไม่ใช่เรื่องสัดส่วน)

๒. ภัยผ่านพ้นไปแล้วแต่เป็นการป้องกันต่อเนื่อง (ป้องกันเพิ่ม)

ฎ.๒๐๖๖/๒๕๓๓ จำเลยใช้มีดแทงป้องกันตนเองและภริยาก่อนแล้ว หลังจากที่ถูกก่อภัยวิ่งออกมาจากห้องของจำเลยแล้ว จำเลยติดตามออกมาและใช้มีดแทงผู้ก่อภัยอีก ๓ ที่ถึงแก่ความตาย เป็นการกระทำที่ต่อเนื่องกระชั้นชิดกับการกระทำของจำเลยในตอนแรก ซึ่งเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่เมื่อผู้ก่อภัยหมดโอกาสทำร้ายจำเลยแล้ว จึงเป็นการกระทำ เกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน + ฎ.๑๐๖๒/๒๕๖๓ ผู้ก่อภัยไม่อยู่ในสภาพที่จะสู้ได้ ป้องกันแล้วแต่ป้องกันเพิ่ม เป็นกรณี ม.๖๕ -แต่ถ้าเป็นกรณีภัยผ่านพ้นไปแล้ว (ไม่ใช่การป้องกันต่อเนื่อง) อ้างป้องกันไม่ได้ แต่อ้างบันดาลโทสะได้ ฎ.๖๔๕๔/๒๕๕๒ เพียงชักปืนออกมา ภัยก็สิ้นสุดลง

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๕๔/๒๕๕๒ ผู้เสียหายที่ ๔ เป็นผู้ก่อเหตุขึ้นก่อนโดยกระโดดถีบน้าอกจำเลย แต่เมื่อผู้เสียหายที่ ๔ เห็นจำเลยชักปืนพกออกมา จึงร้องบอกให้ผู้เสียหายอื่นทราบ แล้วผู้เสียหายทั้งสองต่างก็วิ่งหนีเช่นนี้ ภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายที่มีต่อจำเลยจึงไม่มีต่อไปแล้ว การที่จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้เสียหายทั้งสองหลายนัดและกระสุนปืนถูกผู้เสียหายที่ ๑ ที่ด้านหลังของต้นขาขวา ทำให้ผู้เสียหายที่ ๑ ได้รับอันตรายสาหัส แต่กระสุนปืนไม่ถูกผู้เสียหายอื่น อันแสดงให้เห็นว่าเป็นการยิงขณะผู้เสียหายทั้งสองหนีหลังให้จำเลย การกระทำของจำเลยดังกล่าวจึงหาเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายไม่ แต่เห็นได้ว่าเป็นการกระทำโดยบันดาลโทสะ เพราะการที่ผู้เสียหายที่ ๔ กระโดดถีบน้าอกจำเลยเช่นนี้ ย่อมทำให้จำเลยโกรธเพราะถือว่าการดูหมิ่นเหยียดหยามศักดิ์ศรีของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ มีลักษณะเป็นการข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม และจำเลยได้ใช้อาวุธปืนยิงผู้เสียหายทั้งสองที่หนีในขณะผู้เสียหายทั้งสองวิ่งหนี จึงเป็นการกระทำโดยบันดาลโทสะตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๒ (อ้างป้องกันไม่ได้)

เปรียบเทียบคำพิพากษาศาลฎีกา กรณีแย่งอาวุธ (ภัยผ่านพ้น แต่ต่อเนื่อง)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๕๔๑/๒๕๕๑ ผู้ก่อภัยตอบและชกต่อยจำเลยจนจำเลยล้มลง ต่อมาปืนของผู้ก่อภัยหล่นออกจากตัวผู้ก่อภัย (ผู้ก่อภัยไม่ได้ชักปืน) จำเลยจึงเข้าแย่งปืน ระหว่างแย่งปืน จำเลยใช้ปืนยิงผู้ก่อภัยตาย เป็นกรณีกระทำเกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกันตาม มาตรา ๖๕ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๓๔๕/๒๕๔๔ ผู้ก่อภัยจะใช้มีดแทงจำเลย จำเลยแย่งมีดได้แล้ว แต่แทงผู้ก่อภัยตาย เป็นการป้องกันที่ชอบด้วยกฎหมาย (มีข้อเท็จจริงเฉพาะคดีว่า ผู้ก่อภัยตัวใหญ่ และจำเลยพิการ ก็ยังมีภัยอยู่ อ้างป้องกันตามม. ๖๘)

๓. ไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ

-แม้ไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบในทางอาญาเสมอไป (รับผิดชอบ หมายถึง รับโทษด้วย) เพราะอาจจะมีกฎหมายยกเว้นโทษ ทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาได้ด้วยอย่างเช่น

๑. การกระทำของเด็กอายุไม่เกิน ๑๒ ปี และไม่เกิน ๑๕ ปี (ม.๗๓-๗๔)
๒. การกระทำของบุคคลวิกลจริต (ม.๖๕)
๓. การกระทำความผิดของผู้มีเมตตา (ม.๖๖)
๔. การกระทำความผิดตามคำสั่งที่มิชอบของเจ้าพนักงาน (ม.๗๐)
๕. การกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ระหว่างสามภรรยา (ม.๗๑ วรรคแรก)
๖. การล่อให้กระทำความผิด (Entrapment) โดยเจ้าพนักงาน (การล่อให้ผู้อื่นกระทำความผิด) ขัด Public policy
๗. การกระทำความผิดโดยจำเป็น (ม.๖๗)

จำเป็น ม.๖๗

ฎ.๕๗๓๘/๒๕๔๔ (2001) “จำเป็น มิใช่สิทธิ (ต่างจากป้องกัน) แต่เป็นการกระทำที่ไม่ใช่การกระทำโดยผู้กระทำมีจิตใจเป็นอิสระ แต่กระทำโดยถูกผู้อื่น หรือเหตุการณ์อื่นบังคับอีกชั้นหนึ่ง” (Duress by threat ม.๖๗ (๑) , Necessity หรือ Duress by circumstance? ม.๖๗(๒)) เนื่องจากถูกบังคับจึง “ไม่มีความรับผิดชอบเพียงพอ”

ฎ.๗๒๒๗/๒๕๕๑ จำเป็นต้องกระทำโดยเจตนา ประมาทอ้างจำเป็นไม่ได้

๑. จำเป็นเพราะอยู่ในที่บังคับ ม. ๖๗ (๑) (มีการบังคับจากภายนอก มิได้คิดทำเอง)

๑.๑ อยู่ในที่บังคับหรือภายใต้อำนาจ (มิได้คิดทำเอง+เจตนาพิเศษ) ผู้บังคับผิดฐานเป็นผู้ใช้

๑.๒ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ (เจตนาพิเศษ) เช่น ผู้บังคับชรามากสามารถขัดขืนได้ อ้างจำเป็นไม่ได้ (ต่างจากป้องกันที่ไม่ต้องหลีกเลี่ยง)

๑.๓ ผู้กระทำต้องมีได้ก่อเหตุการณ์นั้นขึ้นด้วยความผิดของตน (ไม่มีในตัวเองเช่นเดียวกับ ม.๖๗(๒) แต่เกิดจากการตีความคำว่า “ไม่อาจหลีกเลี่ยง”)

๑.๔ กระทำไปไม่เกินขอบเขต (เกินสมควรแก่เหตุ /เกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็น) แตกต่างจากป้องกันกรณีสัดส่วน หากภัยเท่ากันหรือน้อยกว่าอ้างจำเป็นไม่ได้ เพราะกระทำต่อบุคคลที่สาม มิใช่ผู้ก่อภัย (กรณีวิธีทางน้อยที่สุดเหมือนกับป้องกัน)

๒. จำเป็นเพื่อให้พ้นภัยอันตราย ม. ๖๑ (๒) (ไม่มีการบังคับจากภายนอก เพียงแต่มีภัย และริเริ่มคิดทำเอง) ลักษณะจะคล้ายกับเรื่องป้องกัน

๒.๑ มีภัยอันตราย (จะเป็นการประทุษร้ายอันละเมิดกฎหมายหรือไม่ก็ได้)

๒.๒ ภัยอันตรายนั้นใกล้จะถึง (เช่นเดียวกับเรื่องป้องกัน)

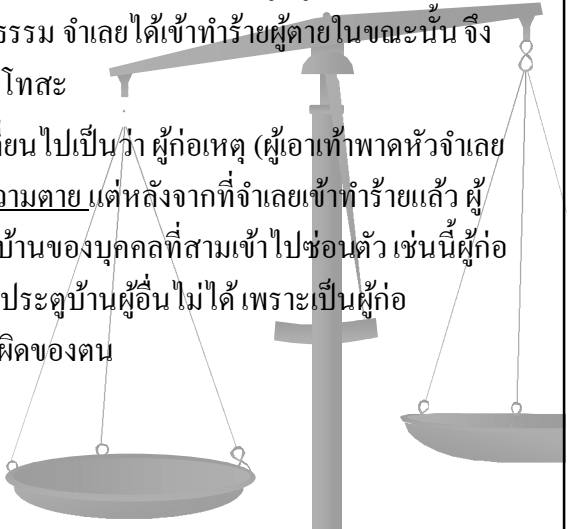
๒.๓ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงโดยวิธีอื่น ฎ.๓๔/๒๕๒๕ (ต่างจากป้องกัน)

๒.๔ ผู้กระทำได้มีได้ก่อเหตุการณ์นั้นขึ้นโดยความผิดของตน ฎ.๓๑๕/๒๕๒๒ (กำหนดในตัวบท)

๒.๕ ทำไปเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นภัย (เจตนาพิเศษ)

๒.๖ กระทำไปไม่เกินขอบเขต (เกินสมควรแก่เหตุ / เกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็น) (กรณีสัดส่วนจะต่างจากเรื่องป้องกัน แต่กรณีวิธีทางน้อยที่สุดจะเหมือนกับป้องกัน)

■ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๔/๒๕๒๕ การกระทำเพราะความจำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๑ ผู้กระทำได้ต้องอยู่ในที่บังคับหรือภายใต้อำนาจซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้หรือเพื่อให้ผู้กระทำหรือผู้อื่นพ้นจากภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงและไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นโดยวิธีอื่นใดได้ แต่การขุดหลุมของจำเลยทั้งสองเป็นทางระบายน้ำจากนาที่จำเลยทำลงคลองสาธารณะเพื่อไม่ให้ น้ำท่วมต้นข้าวเมื่อฝนตกมาเท่านั้น ขณะที่จำเลยกระทำการดังกล่าวฝนยังไม่ตก น้ำยังไม่ท่วมต้นข้าวของจำเลยจึงไม่มีภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงอันจำเลยจำเป็นต้องกระทำ ทั้งเมื่อฝนตกมากและน้ำท่วมต้นข้าวของจำเลยจำเลยก็สามารใช้เครื่องสูบน้ำสูบน้ำออกจากนาได้ การกระทำของจำเลยหาใช่ความจำเป็นตามกฎหมายไม่

-
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๑๕/๒๕๒๒ ผู้ตายเมาสุราแล้วเอาเท้าพาดหัวจำเลยและลูกหัวเล่น จำเลยเป็นคนถือพระถือเจ้าจึงโกรธและทำร้ายเอาเท้าได้ โดยได้เข้าทำร้ายผู้ตายทันที ดังนี้ถือได้ว่าจำเลยถูกผู้ตายข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม จำเลยได้เข้าทำร้ายผู้ตายในขณะนั้น จึงเป็นการกระทำโดยบันดาลโทสะ
 - หากข้อเท็จจริงในคดีนี้ เปลี่ยนไปเป็นว่า ผู้ก่อเหตุ (ผู้เอาเท้าพาดหัวจำเลยและลูกหัวเล่น) ไม่ถึงแก่ความตาย แต่หลังจากที่จำเลยเข้าทำร้ายแล้ว ผู้ก่อเหตุวิ่งหนีโดยพึ่งประตูบ้านของบุคคลที่สามเข้าไปซ่อนตัว เช่นนี้ผู้ก่อเหตุจะอ้างจำเป็นในการพึ่งประตูบ้านผู้อื่นไม่ได้ เพราะเป็นผู้ก่อเหตุการฉุนขึ้นใจด้วยความผิดของตน

ข้อสังเกต เรื่องจำเป็น

๑. คำว่า “ไม่สามารถหลีกเลี่ยงโดยวิธีอื่น” ทำให้แตกต่างจากเรื่องป้องกันคือ

๑.๑ ถ้าหนีได้ ต้องหนีก่อน

๑.๒ ถ้าสามารถเลือกทำวิธีอื่นได้ ต้องทำก่อน

๑.๓ ถ้าสามารถเลือกกระทำต่อตัวผู้ก่อภัย (ป้องกัน) ได้ ต้องทำก่อน

๒. คำว่า “ผู้กระทำความผิดมิได้ก่อเหตุการฉุนขึ้นใจด้วยความผิดของตน” เช่น

ก. ไม่เชื่อป้าว่าห้ามเข้าใกล้กรงเสือ ก. โคนเสือตะปบ ก. อ้างป้องกันไม่ได้
เนื่องจากไม่มีการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย/ก. อ้างจำเป็นไม่ได้
เพราะเป็นผู้ก่อเหตุการฉุนขึ้นใจเอง แต่ถ้า ข. เดินผ่านมา ช่วย ก. ยิ่งเสีย ข.
อ้างจำเป็นได้ เพราะ ข. ไม่ใช่ผู้ก่อเหตุการฉุน

๓. การทำลายชีวิตคนหนึ่ง เพื่อรักษาชีวิตตนเอง อ้างจำเป็นได้ แต่เกินสมควรแก่เหตุตาม ม. ๖๕ (๑ ชีวิต ต่อ ๑ ชีวิต) (สัดส่วนต่างจากป้องกัน)

๔. แพทย์ผ่าตัดคนไข้โดยด่วน อ้างม. ๖๗ (๒) (ไม่มีความยินยอม)

๕. สัตว์มีเจ้าของ แต่เจ้าของไม่มีส่วนผิด เช่น ไฟา่กรงทำให้สัตว์หลุด ยิ่งสัตว์ต้องอ้างจำเป็น มิใช่ป้องกัน แต่ถ้าสำคัญผิดว่าเจ้าของดูแลไม่ดี ยิ่งสัตว์ที่หลุดเพราะไฟา่กรง (เจ้าของไม่ผิด) อ้างป้องกันโดยสำคัญผิด

๖. แต่ควรระวังว่า ถ้าคิดว่าเป็นเรื่องจำเป็น แต่ความจริงเป็นเรื่องป้องกัน ต้องอ้างตามที่คิด คือจำเป็น มิใช่ป้องกัน และเป็นจำเป็นเฉยๆ มิใช่จำเป็นโดยสำคัญผิด ตัวอย่างเช่น ยิ่งสัตว์ที่เข้ามาทำร้ายโดยเข้าใจว่าเป็นสัตว์ป่า ความจริงเป็นสัตว์มีเจ้าของหลุดออกมาโดยเจ้าของประมาท (ความจริงคือเรื่องป้องกัน) กรณีอย่างนี้ต้องอ้างจำเป็นเฉยๆ เพราะมีภัยตาม ม. ๖๗ แล้ว (ภัยจะละเมิดกฎหมายหรือไม่ก็ได้) เข้าองค์ประกอบจำเป็นตาม ม. ๖๗ แล้ว

๗. อย่างไรก็ตาม “จำเป็นโดยสำคัญผิด” ก็มีได้ เช่น ค. เข้าใจผิดว่า ก. จะยิง ข. (ความจริงไม่มีภัย ก. ไม่ได้จะยิง ข.) ค. ผลัก ข. ออกจากวิถีกระสุน ค. อ้างจำเป็นโดยสำคัญผิด ต่อ ข. ได้ (ไม่ได้กระทำต่อตัวผู้ก่อภัยอ้างป้องกันไม่ได้)

๘. ก. จะยิง ข. ค. ผลัก ข. ออกจากวิถีกระสุน อ้างจำเป็นต่อ ข. ได้ แต่ถ้า ค. ผลัก ง. ศัตรูของ ค. เข้ามารับกระสุนแทน ข. อ้างจำเป็นได้ไหม? คำตอบคือ อ้างจำเป็นได้ แต่เกินสมควรแก่เหตุ (ม. ๖๗ ประกอบ ม. ๖๕)

๙. กรณีเกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็นตาม ม. ๖๕ นั้น แตกต่างกับกรณีป้องกัน กล่าวคือมีเฉพาะกรณี มีภัยอันตราย แต่ภัยยังอยู่ห่างไกล หรือสามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่น ก. เอาปืนจ่อศีรษะ ข. ขู่ว่าจะยิง ข. ในอีก ๑ ชั่วโมง ถ้า ข. ไม่ตีหัว ค. ในทันที หาก ข. ตี หัว ค. ทันที ข. ต้องอ้างจำเป็นเกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็นตาม ม. ๖๕ ซึ่งเป็นเพียงเหตุลดโทษ เพราะมีภัยแล้ว แต่ภัยยังอยู่ห่างไกล หรือสามารถหลีกเลี่ยงได้

๑๐. กรณีเกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็นตาม ม. ๖๕ จะไม่มีกรณีภัยอันตรายผ่านพ้นไปแล้ว แต่ยังต่อเนื่องอยู่เหมือนกับกรณีของป้องกัน (มีแต่ในข้อ ๙.)

จบการบรรยาย

